

SAOPŠTENJE ZAHIRA TANINA, SPECIJALNOG PREDSTAVNIKA GENERALNOG

SEKRETARA I ŠEFA UNMIKA

DEBATA SAVETA BEZBEDNOSTI O UNMIKU

NJUJORK, 15. oktobar 2021.

Gospodine predsedniče,

Uvaženi članovi Saveta bezbednosti,

Zadovoljstvo mi je da sam danas sa vama i da vas ukratko izvestim o bitnim dešavanjima na Kosovu od našeg prošlog sastanka u aprilu.

Po završetku ovog zvaničnog izveštajnog perioda, detaljno opisanog u izveštaju Generalnog sekretara, dešavanja koja smo iskusili – mimo nedavnih događaja na Kosovu – podsećaju nas da je izostanak političkog razumevanja i komunikacije vektor za eskalaciju tenzija, posebno u sredinama krhke bezbednosti u kojima vlada nepoverenje.

U jutro 20. septembra, Priština je započela policijsku operaciju na severu Kosova radi uvođenja novog režima važećih registarskih tablica. S obzirom na istoriju

osetljivih i dugotrajnih razgovora o slobodi kretanja, koji su godinama vođeni u dijalogu kojim posreduje EU, prirodno bi bilo očekivati ranu i jasnu komunikaciju između onih kojih se stvar tiče. Međutim, pokušaja takve komunikacije od strane organa vlasti skoro da nije ni bilo. Međunarodna zajednica na terenu, uključujući KFOR koji je zadužen za očuvanje sigurnog i bezbednog okruženja, nije bila unapred obavještena.

Ovim je izazvan potpun zastoj, jer su demonstranti na severu blokirali saobraćaj kod severnih kapija na administrativnom prelazu, a specijalne jedinice kosovske policije, naoružane dugim cevima, rasporedile su se u blindiranim vozilima duž severnih prelaza. Ove jedinice su u jednom trenutku upotrebile suzavac i šok bombe u pokušaju da rasteraju demonstrante. U danima koji su usledili, rastao je broj i učesnika protesta i jedinica specijalne policije. Zatim je, 26. septembra, podmetnut još uvek nerazjašnjen požar u centru za registraciju vozila u Zubinom Potoku, a u noći 25. septembra, otkrivena je neeksplozivna eksplozivna naprava u još jednoj javnoj službi na severu. S druge strane, Vojska Srbije je u blizini, severno od administrativnog prelaza, rasporedila svoje snage brojnosti jednog voda i nekoliko puta je izvela vojne prelete iznad tog područja.

Gospodine predsedniče,

Međunarodni zvaničnici poput mene, sa dugogodišnjim iskustvom na terenu, teško da mogu biti iznenađeni reakcijom na pokušaj da se jakim naoružanjem uvede promena politike, imajući u vidu prošlost punu nepoverenja i osetljivost odnosa između zajednica na severu. Zbog činjenice da se o ovoj nameri nije diskutovalo preko uspostavljenih kanala – pre svega kroz dijalog o slobodi kretanja pod okriljem EU – došlo je do neizbežne i nadasve potencijalno opasne eskalacije tenzija u

trajanju od deset dana. Zahvaljujući zalaganju Visokog predstavnika Evropske unije Borelja, i uz podršku diplomatije Sjedinjenih Država, postignut je sporazum o deeskalaciji ove opasne situacije. Omogućeno je povlačenje specijalnih jedinica kosovske policije sa severa, kao i pojačano prisustvo KFOR-a za uspostavljanje sigurnog i bezbednog okruženja. Dogovoreno je privremeno rešenje o važenju registarskih tablica, s tim da razgovori budu nastavljeni u narednih šest meseci.

Ono što je viđeno na severu moglo bi se nazvati jednom mučnom epizodom, ali koja je veoma lako mogla dovesti do teških gubitaka. Kolika je bila nepredvidljivost situacije može se shvatiti iz činjenice da su, između ostalih, kod prištinskih i beogradskih lidera direktno i lično intervenisali generalni sekretar NATO-a Stoltenberg i predsednica Evropske komisije von der Leyen. Pored toga što

je pomno pratila situaciju, moja Misija je imala i ulogu 'balansera' na terenu, koristeći iskustvo svog prisustva na severu, kako bi podstakla na smirenost i smanjila verovatnoću da dođe do slučajne ili nekontrolisane konfrontacije specijalne policije i naroda. Takođe sam podigao svoj glas protiv jednostranih poteza, i pozvao na odgovorno liderstvo i preduzimanje neposrednih koraka za smanjenje tenzija i nastavak političkog dijaloga.

A onda, upravo ove protekle srede, Specijalne jedinice Policije Kosova ponovo su se uputile na sever u okviru operacije sprovedene na nekoliko lokacija na Kosovu, koja je opisana kao akcija protiv krijumčarenja. Upitno je da li je KFOR bio unapred propisno obavešten o raspoređivanju specijalnih policijskih jedinica. U toku dana, ova operacija izazvala je nove proteste i sukobljavanja koji su doveli do značajnog broja povreda među učesnicima protesta, policijom i građanima koji nisu bili uključeni u sukobe, a u jednom slučaju i do po život opasnog ranjavanja iz policijskog vatrenog oružja, pod okolnostima koje još nisu razjašnjene. Građani u Severnoj Mitrovici prijavili su povrede zadobijene u svojim domovima od suzavca i šok bombi, koje je policija koristila tokom nekoliko sati. Učesnici protesta su bacali kamenice, a prema navodima kosovske policije pojedini se sumnjiče da su koristili vatreno oružje u sukobljavanju s policijom. Kako je visoki predstavnik EU

Borelj potom primetio: „Jednostrane i nekoordinisane akcije kojima se ugrožava stabilnost su neprihvatljive [...] pitanja moraju da se rešavaju kroz dijalog kojim posreduje EU.“ Da bi se izbegle neželjene posledice i strateški riskantna eskalacija neophodno je uzeti u obzir kontekst i odgovorno unapred promisliti. Najnovije akcije produbile su nepoverenje među srpskim stanovništvom na severu i izazvale jake reakcije u Beogradu, te je sada ponovno i odgovorno obavezivanje na dijalog postalo još veći imperativ.

Gospodine predsedniče,

U proteklih nekoliko dana razgovarao sam do u pojedinosti o ovim događajima od 20. do 30. septembra, i o drugim pitanjima, i sa Premijerom Kurtijem i sa Predsednikom Vučićem. Bio sam angažovan i u razgovorima sa diplomatskim akterima uključenim u ova pitanja, posebno s predstavnicima Sjedinjenih Država, Ruske Federacije i Kine, kao i sa komandantom KFOR-a i zvaničnicima EU.

Nekoliko važnih lekција – ili možda bolje podsetnika – nameće se kad je reč o odnosima između Beograda i Prištine, regionalnoj stabilnosti i neophodnosti procesa dijaloga. Dijalog može i treba da bude mehanizam koji služi da se izbegnu opasnosti koje su ređe vidljive, ali koje su isto toliko realne koliko su bile i svih ovih proteklih dvadeset

godina. Istorija u regionu tragično i iznova pokazuje da prividno mali incidenti, pogrešno tumačenje namera i potpune pogreške mogu da izazovu eskalaciju nestabilne bezbednosne situacije kojom se ugrožavaju životi a koja nikom ne koristi.

Gospodine predsedniče,

Međunarodni akteri, uključujući nas i članove ovog Saveta, pozdravili su nedavni susret Predsednika Vučića i Premijera Kurtija, 6. oktobra, na samitu lidera EU i Zapadnog Balkana, u prisustvu francuskog Predsednika Makrona i nemačke kancelarke Merkel. Ipak, bilo bi preuranjeno i prekomerno optimistično reći da možemo videti nastavak stvarne posvećenosti dijalogu, koji je jedini preostali forum na kojem se mogu nastaviti odgovorni i rezultatima orijentisani razgovori.

Ukazao sam na važnost nastavka dijaloga i Predsedniku Vučiću i Premijeru Kurtiju u mojim razgovorima sa njima. Ovo je zastrašujuće težak izazov i za institucije EU, koje su zadužene da ovaj proces vode na način koji ima smisla. Ono što sam primetio i čuo na sastancima sa predstavnicima međunarodnih sila zastupljenih u ovom Savetu, jeste da uprkos drugim razlikama svi oni zaista jasno uviđaju da ne postoji nijedna razumna alternativa kontinuiranom angažovanju u dijalogu. Ovo je minimum potreban da se izbegne retrogradni potencijal ispoljen prethodnih

sedmica. Važno je još i podržati sve inicijative koje mogu da pomognu u promovisanju odgovornih odnosa između svih suseda na zapadnom Balkanu.

S moje tačke gledišta, poverenje je i dalje element kojeg najmanje ima: poverenje u dobronamerne pregovore; poverenje između predstavnika i njihovih biračkih tela; i poverenje u institucije koje su uspostavljene da to i ostvare.

Posmatrajući mnoge cikluse ovog dijaloga u više od šest godina, ja sam i dalje lično čvrsto ubeđen da ako ogromna većina naroda iz različitih zajednica, uključujući žene i mlade ljude, ne oseća da je deo ili da ima udela u procesima političkih razgovora i pregovora, ako nema mobilisanosti društva i ako ono nije – ako ništa drugo – svesno onoga o čemu se razgovara, onda su svi napori da se odnosi promene i reše dugotrajne tenzije predodređeni da ostanu neostvarivi. Postizanjem sporazuma na papiru ostvaren je cilj od vitalnog interesa. Ali imati taj papir u rukama ne znači imati i rešenje u rukama. Oni koji bi mogli da izvrše veći uticaj na pregovaračke strane da se u tome uspe uglavnom su umorni od istrošenih argumenata i izvikivanja nacionalističko političkih slogana. Ovo važi za Kosovo, važi za Srbiju, a važi i za čitav region.

Gospodine predsedniče,

Budući da se Kosovu bliže još jedni lokalni izbori za dva dana, trebalo bi da fokus na centralnom i opštinskom nivou sada bude usmeren na ostvarivanje velikih očekivanja naroda u vezi sa promenama. Zbog čega je izlaznost na prethodnim opštim izborima bila tako visoka? Zapravo, ono što su ljudi tražili jeste vlada koja će biti odgovornija i spremnija da reaguje, uključujući i da konkretno i do kraja sprovede program reformi obećanih za vreme kampanje. Štaviše, birači očitno žele da javne institucije rade za dobrobit naroda, za razliku od prošlosti. Oni žele veću jednakost ekonomskih i socijalnih mogućnosti, pravednost, odgovornost i pouzdanu primenu vladavine prava.

Shodno tome, premijer Kurti, koji je u najmanje dva navrata sa mnom podelio glavne prioritete svoje vlade, uverio me je da je fokusiran na ovaj program reformi, nazivajući ga svojim glavnim prioritetom. Danas javno pozivam vladu, kao što sam to učinio i privatno, da joj težište rada bude na obnavljanju veza poverenja koje su već dugo vremena pokidane između svih zajednica na Kosovu i političkog rukovodstva.

Ponovna izgradnja poverenja iziskuje iskren pristup procesu dijaloga Beograda i Prištine, kao i stvaranje podsticajne atmosfere između različitih zajednica na Kosovu. Zrelo i odgovorno suočavanje sa prošlošću je preduslov stabilnosti, što

uključuje izbegavanje instrumentalizacije, zarad političke dobiti, etno-nacionalističkih tema koje dovode do podela.

Tokom protekle godine obavio sam mnogo razgovora sa regionalnim liderima, uključujući i sa Predsednikom Vučićem i Premijerom Albanije Ramom, i želim da naglasim da su počeli da se razvijaju praktični regionalni pristupi, koji zajednički interes za ostvarenjem većeg prosperiteta koriste kao pokretač za postizanje stabilnijeg regiona. Poput Berlinskog procesa, po čijem uzoru je delimično napravljena, inicijativa Otvoreni Balkan, koju promovišu Predsednik Vučić, Premijer Rama i Premijer Severne Makedonije Zaev, po mom mišljenju predstavlja obećavajući korak upravo u tom smeru, uprkos razlikama u pogledu njene forme i drugih pojedinosti.

Gospodine predsedniče,

Pandemija kovida-19 i dalje predstavlja izazov bez presedana za Kosovo i region. Suzbijanje njenog širenja i ublažavanje njenih socioekonomskih posledica predstavlja još jedno pitanje koje obavezuje na saradnju koja prelazi granične i etničke linije.

Ujedinjene nacije su donacijama u okviru inicijative COVAX pomogle program vakcinacije na Kosovu, dok su UNMIK i UNKT blisko sarađivali sa organima vlasti kako bi podstakli i promovisali prihvatanje vakcinacije i preventivnih mera.

Ponosim se time što su UNMIK i tim Ujedinjenih nacija na Kosovu doprineli povećanju kapaciteta za vakcinaciju i testiranje na kovid-19 na Kosovu, obezbedili humanitarnu pomoć i opremu najugroženijima, a pri tom bili usmereni i na aktivnosti objektivnog praćenja zaštite ljudskih prava u vezi sa pandemijom. Uz jaku podršku glavnog sedišta UN, uspešno smo okončali kampanju vakcinacije za celokupno osoblje Ujedinjenih nacija, međunarodno i lokalno, i njihove izdržavane članove porodica, i ne samo UNMIK-a, već i svih drugih entiteta UN na terenu.

Gospodine predsedniče,

U skladu sa našim mandatom, Misija nastavlja da se u velikoj meri angažuje na terenu, u više sektora i oblasti rada, na temelju agende posvećene podršci i unapređenju izgradnje poverenja između različitih zajednica na Kosovu. Već sam govorio o poverenju kao mojoj glavnoj preokupaciji i viziji za našu Misiju, kao strategiji koju smo uobličili i usavršili kroz iskustvo. Takav rad je neophodan i mora se nastaviti, iz razloga koje sam ranije naveo. Iskoristili smo važan instrument svojih programskih fondova kako bismo utvrdili način rada i pokrenuli realizaciju

gotovo svih ciljeva utvrđenih na Forumu UN za izgradnju poverenja, čiji sam domaćin bio u 2018. godini, kroz udružene napore UNMIK-a, tima UN na Kosovu i mnogih naših međunarodnih partnera koji rade ruku pod ruku sa pripadnicima različitih zajednica koji veruju u zajedničku mirnu budućnost. Kroz naš rad na unapređivanju agendi o ženama i mladima, miru i bezbednosti, preko podrške višjezičnom obrazovanju, finansiranja i zajedničkog pokroviteljstva debate na televiziji i novim medijskim platformama, do pružanja pravne pomoći i edukacije u vezi sa pristupom pravosuđu, pomogli smo u oblikovanju pristupa koji je usmeren na ljude i angažovanju na nivou društva, kako je naznačeno u programu reformi i Zajedničkoj agendi Generalnog sekretara. Toj ulozi katalizatora naša Misija ostaje i dalje posvećena, naime povezivanju sa glasovima koji se zalažu za promene i njihovom osnaživanju uz primenu naše kreativnosti, razumevanja i analize stvarnih okolnosti u cilju promovisanja dugoročne i održive koristi za sve. Po mom mišljenju, ovakav rad predstavlja temelj održivog dogovora, bez kojeg će se začarani krugovi nepoverenja javnosti i retorike podele, zarad kratkoročne političke dobiti, samo ponavljati. Događaji proteklih sedmica, kao i njihova sklonost da ponište postojan ali nedovoljno stabilan napredak ostvaren na ponovnoj izgradnji poverenja među zajednicama, duboko me zabrinjavaju i trebalo bi da budu upozorenje za sve članove ovog Saveta.

Gospodine predsedniče,

Najiskrenije se zahvaljujem članovima Saveta na pažnji, i na njihovoj stalnoj podršci tokom svih ovih godina meni i UNMIK-u.

Hvala.